

Kom stemmen op 21 maart!

*verkiezingsprogramma
2018 - 2022*

Goed voor elkaar!

*dat is allereerst omzien naar elkaar
maar ook dat we het in onze gemeente
goed voor elkaar hebben, zoals de financiën,
openbare ruimte en veiligheid.*

Inhoudsopgave

1. Waarden en tradities.....	5
1.1 Lokale eigenheid.....	5
1.2 Veiligheid in de buurt	6
1.3 Burgerschap.....	7
1.4 Gemeentelijk samenwerking.....	8
2. Sterke samenleving	9
2.1 Samenlevingsgericht werken	9
2.2 Doe mee	10
2.3 Verenigingen en vrijwilligers	10
2.4 Bewegen voor leefbaarheid en welzijn	11
2.5 Bereikbaarheid	13
2.6 Voldoende en betaalbare woningen	14
3. Familie en gezin	16
3.1 Gezinnen.....	16
3.2 Kindvriendelijke buurten	16
3.3 Onderwijs	17
3.4 Samen met maatschappelijke organisaties.....	17
4. Zorg voor elkaar.....	19
4.1 Preventie	19
4.2 Persoonlijke kracht.....	19
4.3 Omzien naar elkaar.....	20
4.6 Organisatie van de zorg.....	23
4.7 Werk en participatie.....	24
5. Eerlijke economie	26
5.1 Bedrijvigheid.....	26
5.2 Kernen en leefbaarheid	28
5.3 Ruimte geven.....	30
5.4 Duurzaamheid	31
5.5 Vakonderwijs.....	33
5.6 Mobiliteit	34
5.7 Gezonde gemeentefinanciën	34

Wat je kiest doet ertoe

Het CDA is een open christendemocratische volkspartij. Bij ons staat de gemeenschap centraal. De betrokkenheid van de mensen bij hun stad, hun dorp, hun gezin, hun school, hun buurt, hun kerk, hun bedrijf of hun sportvereniging. Dat is het ware draagvlak voor het leven in een stad of dorp. Wij gaan uit van een christelijke mens- en maatschappijvisie. Dat betekent dat mensen vooral tot persoonlijke groei komen door verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen.

Het CDA is een open volkspartij, geworteld in alle lagen van de samenleving. Daarom biedt het CDA ook in onze gemeente plaats aan veel verschillende mensen. Het zijn allemaal mensen die van uit hun eigen bijzondere overtuiging aan politiek doen. En daarnaast hun bedrijf runnen, voor de klas staan of ergens vrijwilliger zijn. We zijn een partij waar iedereen erbij hoort.

Voor ons begint politiek met de erkenning van initiatieven uit de samenleving. De overheid geeft alle mensen en organisaties het vertrouwen dat ze doen wat ze kunnen doen. De inwoner gunt de overheid de ruimte om te doen wat ze moet doen. **Vertrouwen staat centraal.** We willen geen harde cultuur van contoleren en afrekenen.

Het CDA staat pal voor de rechtstaat als onmisbare voorwaarde voor de bescherming van de menselijke waardigheid. De overheid is er om samenleven mogelijk te maken. Het is een strenge en betrouwbare overheid die heldere grenzen stelt en onrecht bestrijdt.

We zetten in op betrokken inwoners om de onderlinge verbondenheid te versterken. Wie geraakt is door het lot van de ander kan niet anders dan in beweging komen. In de hulp van de overheid moet de menselijke maat weer zichtbaar en voelbaar worden gemaakt.

Vanuit het besef van verbondenheid tussen de generaties voelt het CDA zich geroepen tot zorg voor natuur en cultuur. Dat vraagt dat we verder kijken dan ons eigenbelang en onze eigen tijd. We beschermen wat van waarde is. Om een betere samenleving achter te laten.

Speerpunten Maasdriel

- Leefbaarheid en veiligheid in alle kernen
- Ondersteuning van Mantelzorgers dient de volle aandacht
- (Betaalbare) Woningbouw in alle kernen, maar toegespitst op soort en vraag
- Aandacht voor voldoende seniorenwoningen en mantelzorg woningen
- Stimuleren duurzaamheid b.v. door energie neutrale woning- en bedrijfsbouw
- Koesteren van vrijwilligers
- Stimulering van sport voor jong en oud
- Onderhoud openbare ruimte verbeteren
- Recreatie en toerisme beter positioneren
- Bereikbaarheid dorpen verbeteren, beter openbaar vervoer en veilige fiets- en autoroutes
- Nutsvoorzieningen en glasvezel internet buitengebied
- Ruimte voor innovaties voor agrarische bedrijven
- Beheer buitengebied door agrarische bedrijven
- Goede huisvesting arbeidsmigranten
- Bevorderen werkgelegenheid: aandacht voor laaggeschoolden en mensen met arbeidsbeperking
- Verder uitbouwen van de samenwerking met gemeente Zaltbommel
- Dienstverlening van gemeente van 'Nee naar Ja, mits' mentaliteit
- Voortzetten gezond financieel beleid

1. Waarden en tradities

Waarden en traditie zijn belangrijk voor de samenleving. Veel mensen ervaren hun eigen leven als goed, maar maken zich zorgen over hoe wij met elkaar omgaan. Hoffelijkheid op straat, respect voor elkaar, iets over hebben voor de ander en niet altijd en overal het eigen belang voorop stellen: dat zijn waarden die in allerlei Nederlandse tradities – lokaal en nationaal – al generaties lang worden doorgegeven. Tradities ook dit gevoed zijn door een lange geschiedenis van Nederland in de wereld. Een geschiedenis waarin velen uit Nederland over de wereld zijn verspreid maar ook waarin velen vanuit allerlei delen van de wereld hun thuis hebben gevonden in Nederland. Waarden en traditie helpen ons om ons thuis te voelen in een onrustige wereld. Christendemocraten koesteren de waarden die vastigheid geven en de tradities die onze samenleving bijeen helpen houden. Wij ondersteunen initiatieven die hier een actieve bijdrage aan leveren zoals dorpsraden, Oranjeverenigingen en andere organisaties die zich dienstbaar maken op sociaal, cultureel en sportief gebied.

1.1 Lokale eigenheid

Onze gemeente kent een rijke, eigen cultuur. Of het nu gaat om monumentale gebouwen, culturele gebruiken of kenmerkende feesten, zij vormen voor mensen gedeelde herkenningspunten, momenten waarop het gemeenschappelijke wordt beleefd en uitdrukkingswijzen van identiteit. De overheid heeft noch bij de vorming noch bij de bescherming van cultureel erfgoed een centrale rol, maar kan bij het bewaren van wat voor de lokale gemeenschap van waarde is een ondersteunende rol spelen.

1.1.1 Kunst- en cultuurbeleid

Cultuur is belangrijk voor mens en samenleving. Het draagt onder meer bij aan de persoonlijke ontplooiing van mensen en een gevoel van verbondenheid binnen gemeenschappen. Met cultuur zijn dus persoonlijke en maatschappelijke waarden gemoeid. Soms leidt dat in onze diverse samenleving ook tot spanningen, vooral wanneer mensen zich in hun (culturele) identiteit voelen aangetast. Maar het belangrijkste is dat we met elkaar proberen te bewaren wat voor onze geschiedenis, traditie en cultuur van waarde is. De overheid heeft daarin niet noodzakelijk het primaat, maar bewaakt de randvoorwaarden en ondersteunt maatschappelijke partners, zoals scholen en culturele instellingen. Daarom vinden wij het van belang dat laagdrempelige voorzieningen voor het beoefenen van muziek en voor het lezen beschikbaar blijven, juist ook voor ouderen en mensen die minder gebruik maken van andere culturele voorzieningen. Wij ondersteunen cultuureducatie, muziek onderwijs, bibliotheek en lokale archieven. De instandhouding van grotere culturele instellingen is geen primaire gemeentelijke taak. Wij zijn een voorstander van koppeling van kleinere voorzieningen aan deze grote cultuurinstellingen. De gemeente stimuleert kunst in de openbare ruimte. Dit gebeurt bij voorkeur in samenwerking met lokale initiatieven of het bedrijfsleven.

1.1.2 Cultureel erfgoed

Cultureel erfgoed gaat over ons gezamenlijk verleden, over samenleven en duurzaamheid. Het behoud van cultureel erfgoed is voor ons van groot belang om kunstwerken, archieven, documenten en boeken voor komende generaties te bewaren en toegankelijk te maken. Onze gemeente moet in

de komende raadsperiode als gevolg van de nieuw in te voeren Omgevingswet een omgevingsplan maken en daarin ook de regels voor cultureel erfgoed opnemen.

1.2 Veiligheid in de buurt

Veiligheid is een basisbehoefte in een sterke samenleving, waarin mensen zich thuis en geborgen voelen. Dit geldt te meer voor gezinnen met kinderen en ouderen. Een veilige gemeente vraagt om stevige maatregelen. Geen woorden, maar daden. Wij richten ons in het bijzonder op het tegengaan van criminaliteit die een grote impact heeft op het slachtoffer, diens directe omgeving en het veiligheidsgevoel in de maatschappij, zoals woninginbraken. Maar ook op thema's als verkeersoverlast, veilige schoolomgeving en openbare ruimte en overlast van rondhangende jongeren en vandalisme. Vanwege het lokale belang blijft de rol van de burgemeester bij het bepalen van de speerpunten van de politie op het gebied van openbare orde en veiligheid onverminderd belangrijk. Daarbij moeten de inwoners een stem hebben. Het is belangrijk dat er lokaal oog is voor rechtsstatelijke dilemma's tussen grondwettelijke vrijheden en waarden als veiligheid en vrijheid. Veiligheid is een fundamenteel recht van ieder mens. Cameratoezicht, preventief fouilleren en andere maatregelen moeten in de Algemene Politie Verordening (APV) opgenomen worden met in achtname van privacy en bescherming van de persoonlijke levenssfeer die eveneens belangrijke waarden zijn.

Mensen zelf vormen de basis voor veiligheid en leefbaarheid. Een actieve houding en betrokkenheid van inwoners bij een veilige en leefbare woonomgeving is daarom belangrijk. Dit gaat niet zonder sociale samenhang en het elkaar kunnen aanspreken op (kleine) misstanden.

Inwoners, politie en gemeente gaan meer met elkaar in gesprek over de veiligheid in de buurten. Belangrijk is dat de gemeente actief informeert en de inwoners mee laat denken en werken aan het oplossen van veiligheidsvraagstukken in de buurt.

De gemeente attendeert bewoners op buurtwachten, buurtpreventieteams of de inzet van sociale media (buurtapps) om het veiligheidsgevoel te vergroten. De gemeente is het eerste aanspreekpunt voor bewoners die vragen hebben over het opzetten van een buurtpreventieteam.

Wij vinden de rol van de wijkagent erg belangrijk. Wijkagenten moeten als ogen en oren van de buurt ook daadwerkelijk aanwezig zijn in de buurt. De wijkagent is een eerste aanspreekpunt voor melding van kleine criminaliteit, overlast en vandalisme.

1.2.1 Softdrugs aanpakken in plaats van gedogen

Het Nederlandse drugsbeleid staat zwaar onder druk. Veel coffeeshops en de achterliggende handel en productie zijn in handen van de zware, georganiseerde misdaad. De productie van synthetische drugs is fors toegenomen, en brengt ook in onze gemeente risico's voor omwonenden, de volksgezondheid en de veiligheid. Afrekeningen en bedreigingen die in het milieu plaatsvinden zijn een grote zorg.

Illegale handel in drugs, straatverkoop en illegale verkooppunten moeten hard aangepakt worden.

We bepleiten een versterking van de gemeenschappelijke aanpak van gemeente, politie, justitie, de belastingdienst en de sociale dienst (bestuurlijke aanpak).

1.2.2 Radicalisering

Onze gemeente moet naast het opvangen en huisvesten van nieuwkomers ook actief beleid maken op gebied van integratie van deze mensen. Inzet van allen is nodig. Er moet worden voorkomen dat buurten of dorpen zich afkeren van de Nederlandse samenleving en plekken van achterstand en armoede broedplaatsen worden van radicalisering. Juist de instellingen van verschillende bevolkingsgroepen of religieuze gemeenschappen spelen een belangrijke rol bij het werken aan verbinding en samenhang in de samenleving. Naast in de eerste plaats de familie en het gezin ziet het CDA ook een bijzondere verantwoordelijkheid voor scholen, kerken, vrijwilligers-organisaties, sportverenigingen etc.

Begeleiding naar goed onderwijs is essentieel voor integratie. Schooluitval moet voorkomen worden. Het onderwijs moet aandacht besteden aan andere culturen en levensovertuigingen om zo vanuit de eigen afkomst en overtuiging bruggen te slaan naar de samenleving die we met elkaar vormen.

1.3 Burgerschap

Burgerschap bestaat in het nemen van verantwoordelijkheid voor de samenleving, juist ook lokaal. Het gaat er dan om dat mensen eigenschappen tonen, zoals zelfbeheersing, hoffelijkheid, verstandigheid, inschikkelijkheid, rechtvaardigheid, voorzichtigheid, tolerantie, oprechtheid, moed, hoop en vertrouwen. Zonder zulke waarden verdwijnt de samenhang uit het maatschappelijk leven. Burgerschap heeft dus alles te maken met moraliteit, met normen en waarden.

Er zijn verschillende manieren waarlangs overheid en bestuur burgerschap kunnen versterken en ondersteunen. Het belang van goed functionerende dorpsraden is evident.

Binnen de gemeente wordt samen met het middelbaar onderwijs actief meegewerkt aan de invulling van maatschappelijke stages.

1.3.1 Integratie

In veel gemeenten wonen of vestigen zich mensen met een andere nationale en/of culturele achtergrond. De toestroom van vluchtelingen naar Europa wordt uiteindelijk een 'lokaal vraagstuk', bijvoorbeeld op huisvestingsgebied: van crisisopvang tot aan de huisvesting van asielzoekers met een verblijfsvergunning (statushouders). Daarbij vinden wij dat te veel statushouders lange tijd of zelfs permanent aangewezen zijn op de bijstand.

Wij streven ernaar dat alle instromers een goede beheersing van de Nederlandse taal krijgen. Dit dient als opstap naar goed onderwijs en deelname aan verenigings- en vrijwilligerswerk. De gemeente trekt hierin samen op met lokale organisaties die statushouders helpen te integreren en/of begeleiden naar werk (zoals Brede Beweging Bommelerwaard, Humanitas Bommelerwaard en Vluchtelingenwerk Bommelerwaard).

Statushouders krijgen niet automatisch voorrang bij het verkrijgen van een sociale huurwoning maar we hebben wel de plicht als gemeente hen woonruimte te geven.

Indien statushouders voorzien moeten worden van middelen moet dit zoveel als mogelijk gebeuren in natura of door middel van een lening zoals met het huisinrichtingsbudget.

1.3.2 Democratische legitimiteit en bestuurlijke nabijheid

De gemeente heeft in de afgelopen jaren veel nieuwe taken gekregen die in het verleden door het rijk werden uitgevoerd. Zo is dat gebeurd bij het sociaal domein en zal dit ook gebeuren bij de komende Omgevingswet. De gemeente moet ervoor zorgen dat ze deze nieuwe taken goed kan uitvoeren, dat de democratische controle gewaarborgd is en samengewerkt wordt met andere bestuurlijke partners zoals het waterschap en de provincie. Nu er weer erkenning komt voor wat inwoners en hun instellingen zelf kunnen bijdragen aan de samenleving vraagt het CDA bijzondere aandacht voor de veranderende rol van ambtenaren, raadsleden en bestuurders. Een netwerkende of zelfs participerende overheid vraagt om een ander type bestuur. Bij een participerende overheid moeten bestuurders vanuit publieke doelen aansluiten bij inwoners en bedrijven die maatschappelijke waarde ontwikkelen. De gemeente moet vooral kader stellend en ondersteunend optreden.

Wij vinden het belangrijk dat buurten en dorpen invloed mogen hebben op het beleid. Wij geven de dorpsraad een eigen budget voor initiatieven vanuit hun dorp.

Wij omarmen burgerinitiatieven vanuit ons vertrouwen in de samenleving. Wij vinden het daarbij belangrijk dat initiatieven die publieke voorzieningen aanbieden en/of een beroep doen op gemeenschapsgeld, representatief zijn en passen in het algemeen belang. Dit past bij de CDA-visie waarin de samenleving het eerst aan zet is en de overheid daaraan vanuit haar eigen taak en opdracht dienstbaar is.

1.4 Gemeentelijk samenwerking

De gemeente krijgt steeds meer taken te vervullen. Soms kan de gemeente die niet alleen aan, omdat het complexe zaken zijn (Veilig Thuis) of omdat ze gemeentegrenzen overschrijden (arbeidsmarktfragen). De keuze van onze gemeente voor samenwerking met andere gemeenten omdat het dan goedkoper en efficiënter kan wordt benadrukt in de ambtelijke samenwerking tussen gemeente Maasdriel en gemeente Zaltbommel en in het dienstgericht samenwerkingsverband Rivierenland. Samenwerking is dan ook een goede optie om als gemeente kwaliteit te kunnen leveren. Het CDA ziet een bestuurlijke fusie tussen gemeente Maasdriel en Zaltbommel tot een nieuwe gemeente als een logische en noodzakelijke stap. Dat is de enige manier om de complexe opgaven van de gemeente het hoofd te bieden. Uitgangspunt hierbij is een betrokken gemeente die haar inwoners kent, waar de gemeente(raad) bereikbaar is en een afspiegeling blijft van de lokale bevolking.

1.5 Zondag: de waarde van rust, cultuur en ontmoeting

Lokale gemeenschappen verschillen van dorp tot dorp. Wij vinden dat aan zulke verschillen ook op zondag recht gedaan moet worden. Daarom moet de gemeente in overleg met inwoners en lokale ondernemers besluiten over de openingstijden van winkels (en al dan niet op zondagen). Het is verstandig daarbij ook regionale effecten mee te wegen.

2. Sterke samenleving

Wij willen de komende jaren blijven werken aan sterke buurten en dorpen, aan een samenleving waar alle mensen zich veilig en thuis voelen, omdat ze weten dat er altijd iemand is die naar hen omkijkt. Niemand staat er alleen voor. Een sterke samenleving van betrokken gemeenschappen is gebouwd op saamhorigheid en gedeelde verantwoordelijkheid, en geeft mensen directe invloed op hun eigen leefomgeving. De plaatselijke overheid is bovenal dienstbaar aan inwoners, bedrijven en organisaties. Een sterke samenleving laat meer ruimte voor eigen keuzes. Dat betekent minder regels van bovenaf en meer zeggenschap voor inwoners zelf.

2.1 Samenlevingsgericht werken

Het CDA gelooft dat de samenleving en niet de overheid centraal moet staan. Dat vraagt van onze gemeente een actieve houding om de samenleving krachtig en vitaal te maken. De gemeente is allereerst een ondersteuner van de eigen initiatieven en voorkeuren van mensen. In een betrokken samenleving nemen mensen met elkaar initiatieven om problemen op te pakken. De gemeentelijke overheid moet daarbij dienstbaar en betrouwbaar zijn en ruimte bieden aan die initiatieven. Ook als daarvoor eigen regels moeten wijken. In een steeds complexer wordende samenleving kunnen problemen alleen worden opgelost door samenwerking.

2.1.1 Dienstverlening gemeente

Een eerste fundament voor een krachtige en vitale samenleving is een vraag gestuurde houding van de zijde van de gemeente. Dat kan de gemeente op tal van manieren invullen. Het CDA staat voor een overheid die zo dicht mogelijk op de samenleving zit en de samenleving zo veel mogelijk ruimte geeft. Het oude principe dat de gemeente er voor de inwoners is en niet andersom moet weer volop gelden. De gemeente moet hierbij blijven ontwikkelen en door ontwikkelen van het gebiedsgericht werken waardoor de gemeente en burgers dichter bij elkaar staan. Mensen in dezelfde straat moeten elkaar (weer) kennen en helpen als dat nodig is, bv door samen groen te gaan onderhouden/adopter (verenigingen etc.). Dit willen wij stimuleren via de dorpsraden, de gemeente faciliteert hierin.

Een bereikbaar gemeenteloket, dat ook buiten kantooruren open is en waar veel zaken digitaal geregeld kunnen worden. Tegelijkertijd blijft het mogelijk persoonlijk en telefonisch contact te hebben met de gemeente.

De gemeente maakt deel uit van een sterk veranderende samenleving, waarin de steeds verdere digitalisering van de informatievoorziening een van de belangrijkste ontwikkelingen is. De internettechnologie biedt kansen om te komen tot steeds meer op maat gesneden, persoonlijke online dienstverlening die goed, gemakkelijk en snel is. Hierin willen we de komende jaren flinke stappen zetten.

Wij willen een aanspreekpunt voor specifieke doelgroepen waar zij met al hun vragen over overheidsdienstverlening terecht kunnen.

Een overzichtelijke werkwijze om zorgvuldig met klachten van inwoners om te gaan, zoals een klachtencommissie of ombudsman.

Kosten voor overheidsdiensten (leges) zijn in principe kostendekkend. Maar wij willen ze wel zo laag mogelijk houden.

2.1.2 Recht om uit te dagen

Wij geloven in de kracht van de samenleving en willen daarom dat inwoners en verenigingen het recht krijgen om de uitvoering van een collectieve voorziening van de overheid over te nemen. Dit kan om van alles gaan: het onderhoud van de groenvoorzieningen in de buurt, het beheer van sportvelden door de club of de zorg voor ouderen.

2.2 Doe mee

Wij willen dat de gemeente initiatieven van inwoners ruim baan geeft, soms door financiële ondersteuning en vaak door als gemeente los te durven laten in plaats van initiatieven over te nemen. Door samenwerking van vrijwilligers en gemeente wordt het geheel meer dan de som der delen. De gemeente moet vooral aansluiten bij bestaande initiatieven en waarderen waar inwoners al enthousiast over zijn. Wij willen voorkomen dat de gemeente participatie alleen als verplicht 'instrument' ziet en oplegt aan inwoners. Er moet een goede balans zijn tussen de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad en de betrokkenheid van inwoners. Juist ook als inwoners soms niet willen participeren.

Verwachtingsmanagement en duidelijkheid

Verwachtingsmanagement is essentieel voor het slagen van burgerparticipatie. We moeten daarbij transparant, duidelijk en eerlijk zijn over de (on)mogelijkheden. Voor elk onderwerp of project moet vooraf duidelijk zijn hoe inwoners betrokken (kunnen) worden.

Er moet een gemeentelijk participatieplan gemaakt worden waarin duidelijk naar voren komt op welke terreinen participatie kan plaatsvinden, hoe ver de gemeente wil gaan met nieuwe invullingen van de lokale democratie, hoeveel ruimte je de inwoners wilt geven en wat die ruimte inhoudt.

Stel vast welke initiatieven gesubsidieerd worden en welke subsidie beschikbaar is per buurt/dorp, om zo ook middelen in te zetten voor thema's of buurten waar anders geen initiatieven zouden ontstaan.

2.3 Verenigingen en vrijwilligers

Vrijwilligers, mensen die zich met hart en ziel inzetten voor een ander, vormen een onmisbare schakel in de binding en leefbaarheid van onze dorpen, wijken en buurten. We zien steeds vaker dat vrijwilligers(organisaties) publieke taken overnemen en nieuwe vormen bedenken van dienstverlening voor hun gemeenschap. Deze positieve ontwikkeling verdient ondersteuning door onnodige regels te schrappen. De gemeente kan veel doen om vrijwilligerswerk makkelijker en leuker te maken.

De Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) voor vrijwilligers die werken met minderjarigen is gratis via de landelijke site gratisVOG.nl. De gemeente maakt verenigingen hierop attent en stimuleert het gebruik hiervan.

Wij willen kritisch kijken naar de vergunningverlening: is het vereisen van bepaalde vergunningen wel echt nodig? Wij streven naar een goede verhouding tussen de noodzakelijke veiligheidseisen en het verminderen van de hoge regeldruk voor organisatoren. Daarbij bepleiten wij in het bijzonder het soepel omgaan met evenementenvergunningen daar waar vrijwilligers- en verenigingsactiviteiten in het verlengde liggen van alledaagse (vergunningvrije) activiteiten, zoals bij een concert in een kerk.

Ondersteun deskundigheidsbevordering. Zorg bijvoorbeeld dat er netwerken ontstaan waar vrijwilligers ervaring en kennis kunnen uitwisselen zonder voor te schrijven 'hoe het moet'. Wij kiezen voor een persoonlijke benadering.

2.3.2 Betaalbare en duurzame verenigingsgebouwen

Voor veel verenigingen zijn de lasten van hun accommodatie een belangrijke kostenpost. Tegelijkertijd is een goed gebouw voor de (sport)vereniging van groot belang voor het goed functioneren. Wij willen de vrijwilligers meer verantwoordelijkheid én beslissingsbevoegdheid geven en ruimte voor innovatie. Er zijn veel kansen voor het verduurzamen van complexen. Dat kan een goede manier zijn om de energiekosten te drukken.

Wij vinden dat verenigingsgebouwen vrijgesteld moeten worden van de OZB.

Biedt hulp aan de verenigingen bij het in kaart brengen van rendabele duurzaamheidsinvesteringen.

Creëer een revolverend duurzaamheidsfonds (bijvoorbeeld ten behoeve van energiebesparing) waar lokale verenigingen een beroep op kunnen doen en waarbij rente en aflossingstermijn in overleg met de vereniging wordt vastgesteld zodat deze aansluit bij de financiële capaciteit van de vereniging.

Wij willen de verenigingen stimuleren (bijvoorbeeld met extra subsidie) gebruik te maken van hun 'recht om uit te dagen' op het gebied van onderhoud van sportgebouwen- en velden. Dit kan ook deels door de zelfwerkzaamheid te belonen.

2.4 Bewegen voor leefbaarheid en welzijn

Bewegen is heel belangrijk, als ontspanning en als voorwaarde voor een gezond leven. Maar sport heeft ook een andere functie: het brengt mensen samen en maakt mensen weerbaar. Sport speelt ook een belangrijke rol bij het overbrengen van waarden en vaardigheden die in het gewone leven onmisbaar zijn, zoals teambelang en respect voor de ander.

2.4.1 Goede sportvoorzieningen

Het sportaccommodatiebeleid is de basis van het gemeentelijk sportbeleid. Het is belangrijk om goede randvoorwaarden te creëren binnen de gemeente om sporten en bewegen zo optimaal mogelijk te maken. Wij willen daarbij rekening houden met de verschuiving van verenigingssporten naar individuele sporten in de openbare ruimte, zoals wandelen, fietsen en hardlopen. Het CDA vindt het belangrijk dat inwoners bekend zijn met de veelzijdigheid van sportmogelijkheden, weten hoe gezond het is, en waardering hebben voor de bijdrage die sport levert aan samenwerking, het welzijn van mensen en de leefbaarheid in de dorpen.

Wij vinden het belangrijk dat sportfaciliteiten ook letterlijk goed toegankelijk moeten zijn voor mensen met een beperking.

Wij willen vrijwilligers ondersteunen door bij nieuwbouw of een verbouwing te zoeken naar combinatiemogelijkheden van sportclubs (sportnetwerken) en zoeken naar combinaties tussen sport, cultuur, onderwijs en duurzaamheid.

Zet sport breder in dan alleen bewegen

Naast sport en bewegen zijn gezonde voeding en welbevinden belangrijke pijlers in de preventieve gezondheidszorg. Gezonde voeding draagt bij aan het voorkomen van obesitas. De gemeente kan hier een bijdrage aan leveren door het promoten van gezonde (sport)kantines. Verder stimuleert de gemeente de samenwerking op dit terrein van scholen, zorgprofessionals en sport- en welzijnsverenigingen.

Maak de openbare ruimte 'beweegvriendelijk'

Het is een lokale verantwoordelijkheid om de openbare ruimte 'beweegvriendelijk' in te richten. Hiermee draagt de gemeente bij aan het verlagen van de drempel om voldoende te bewegen en zo lang als mogelijk fit en vitaal te blijven. Fietssnelwegen nodigen uit om langere afstanden af te leggen en recreatief eerder op de fiets te stappen. Wij zien kansen voor meer openbare sportlocaties, zoals buitenfitness en bewegingstuinen. Dit geeft inwoners de kans om gratis én buiten te sporten.

2.4.2 Groene buitenruimte voor ontmoeten en bewegen

De positieve effecten van groen op onze gezondheid zijn bewezen. Mensen met een groene woonomgeving voelen zich gezonder. Spel-, sport- en ontmoetingsruimten dragen bij aan preventieve gezondheidszorg, sociale ontwikkeling van kinderen en sociale ontmoeting in de buurt.

Het CDA wil 'spelen in het groen' vastleggen als ruimtelijke functie. Speelplekken moeten functioneren als ontmoetingsplek voor jong en oud uit de hele buurt met voor de verschillende leeftijdscategorieën voorzieningen en voor mensen met en zonder beperking. De buurtsportcoaches stimuleren onze inwoners om in de openbare ruimte te bewegen.

Wij willen de groene openbare ruimte aantrekkelijker maken voor bewegen en ontmoeting. Ondersteun als gemeente collectieve oplossingen die inwoners zelf bedenken om beter voor elkaar te kunnen zorgen. Zoals het neerzetten van voldoende bankjes zodat mensen bij elkaar kunnen gaan zitten, en waar ouderen kunnen uitrusten.

De gemeente geeft kansen aan groene buurtprojecten door bewoners zelf geïnitieerd en ontwikkeld, zoals buurttuinen, speelnatuur etc.

Wij willen dat de gemeente het groen in de buurt afstemt op de wensen van de bewoners. Willen bewoners hoogwaardig groen in hun buurt dan vragen we in ruil daarvoor hun bijdrage bij het onderhoud van dit groen.

De gemeente geeft het goede voorbeeld door het groen ecologisch te onderhouden. Het is belangrijk dat de gemeente over het niveau van groenonderhoud communiceert met omwonenden.

Creëer veilige openbare ruimte

De openbare ruimte moet veilig zijn, door bijvoorbeeld voldoende verlichting en door onoverzichtelijke situaties te voorkomen. Zo zorgen we voor zelfstandige mobiliteit van kinderen en ouderen. Maar uitgangspunt is dat de samenleving als eerste verantwoordelijkheid neemt voor elkaar. We leren onze kinderen dat spelen in de omgeving van water gevaarlijk kan zijn, dat speelruimtes risico's met zich mee kunnen brengen en accepteren dat de overheid niet overal een oplossing voor hoeft te bedenken.

2.5 Bereikbaarheid

Een sterke samenleving waarin we omzien naar elkaar kan niet bestaan zonder de fysieke mogelijkheid met elkaar in contact te treden. Bereikbaarheid is daarom niet alleen een ruimtelijk, maar ook een sociaal vraagstuk.

2.5.1 Goed openbaar vervoer, ook in het buitengebied

Openbaar Vervoer (OV) draagt bij aan betere bereikbaarheid. Het stelt mensen in staat om te participeren in de samenleving en draagt bij aan verbetering van de leefomgeving. In het landelijk gebied komt het OV steeds verder onder druk te staan. Het CDA stelt zich open voor nieuwe initiatieven op dit gebied.

Wij willen, samen met de provincie, goede concessies afsluiten voor het openbaar vervoer, waarin dorpen en landelijke gebieden goed bereikbaar blijven.

Waar goed Openbaar Vervoer niet lukt, zal het CDA zich inzetten voor alternatieven.

Wij willen met (Collectief) Vraagafhankelijk Vervoer nog beter inspelen op de vraag van de reiziger. Daarom willen wij innovatie op ICT-gebied die hierop is gericht stimuleren. Vraagafhankelijk vervoer kan ook een aanvullende functie hebben voor reguliere OV-verbindingen door reizigers op aanvraag vanuit diverse locaties naar OV-haltes te vervoeren.

Wij zetten ons in voor een goede aansluiting op belangrijke knooppunten.

Wij vinden dat mensen met een beperking zonder hinder gebruik moeten kunnen maken van het openbaar vervoer. Daarom willen wij bijvoorbeeld de bushaltes op een goede instaphoogte brengen.

2.5.2 Verkeersveiligheid

Een goede bereikbaarheid gaat hand in hand met goede verkeersveiligheid. Als mensen vrij willen bewegen moet dat wel veilig kunnen. Het CDA is daarom voorvechter van veilige verkeerssituaties bij maatschappelijke locaties zoals scholen en sportclubs. Iedereen moet op een veilige manier op weg kunnen.

Wij zijn voorstanders van vrijwilligers als verkeersbrigadier bij scholen en/of gerichte handhavingsacties wanneer dat de verkeersveiligheid kan bevorderen.

Wij bepleiten een goede fysieke inpassing van maatschappelijke voorzieningen. In straten in de omgeving van deze voorzieningen worden bij voorkeur snelheid verlagende maatregelen genomen, is voldoende verlichting (sociale veiligheid) en komen goede parkeervoorzieningen.

Fietsen is niet alleen gezond, maar ook een goede en duurzame manier van mobiliteit. Dit vergt wel goed onderhouden fietspaden en snelfietsroutes, zeker nu het gebruik van elektrische fietsen toeneemt. De gemeente moet daarom zorgen dat mensen van alle leeftijden die willen fietsen, dat ook op een goede en veilige manier kunnen.

2.6 Voldoende en betaalbare woningen

Voor mensen is wonen iets essentieels, zowel de woning als de leefomgeving. De woonwensen van inwoners moeten centraal staan bij het woonbeleid. Voor het CDA moet het woonbeleid gericht zijn op kwaliteit, duurzaamheid, flexibiliteit en maatwerk. Dan gaat het om duurzame woningen, over woningen die aansluiten bij woonwensen en woningen die bestendig zijn voor verschillende levensfasen. Stedenbouwkundige ontwerpen moeten goed in elkaar steken en eraan bijdragen dat mensen in een veilige, goed bereikbare en aantrekkelijke omgeving wonen. De ruimtelijke kwaliteit is van grote waarde. Slechte huisvesting leidt tot overlast en slechte integratie van werknemers in hun buurt. De herziene Woningwet biedt de mogelijkheid om huisjesmelkers aan te pakken.

Wij zetten in op levensloopbestendige nieuwbouwplannen waarin recht wordt gedaan aan de diversiteit aan mensen die de samenleving kent.

De overheid kan een grote rol spelen op het gebied van collectief en particulier opdrachtgeverschap. Wij verwachten van de gemeente dat zij ruimte biedt en open staat voor initiatieven. Door inwoners ruimte te geven zelf een rol te spelen in het bouwen van hun eigen woning of buurt, versterkt de cohesie en wordt de gemeente levendiger. Dat vraagt ook om minder regels waar dat kan. De ruimte die de nieuwe Omgevingswet hiervoor biedt willen wij aangrijpen.

De gemeente is in de kern geen projectontwikkelaar, maar toch kan de gemeente de behoefte hebben om actief bij te dragen aan een goede oplossing van een vaak vastgelopen woningmarkt. Daarvoor bieden inspanningen als tijdelijk en modulair bouwen goede uitkomsten. Waar mogelijk stimuleert de overheid publiek-private samenwerking die deze bouwvormen tot gevolg kan hebben.

De gemeente en de woningcorporatie(s) gaan experimenteren met vernieuwde woonvormen waarbij arbeid, wonen en zorg wordt gecombineerd ter versterking van de participatiesamenleving.

Subsidies met maatschappelijk effect

Vanuit het oogpunt van rentmeesterschap investeert het CDA in duurzame woningen. Dat doen we bij voorkeur niet door individuele subsidies, maar door maatregelen die een groter maatschappelijk effect hebben. Voorbeelden hiervan zijn het gesprek aangaan met woningbouwcorporaties over de voordelen van verduurzamen ten opzichte van sloop en nieuwbouw, het investeren in duurzame maatschappelijke voorzieningen (buurtcentra, sportclubs, scholen) en collectieve voorzieningen die ten goede komen aan een duurzamere samenleving (warmtenet).

2.7 Laaggeletterdheid

Op laaggeletterdheid rust vaak nog een taboe. Mensen, zeker autochtone Nederlanders, schamen zich vaak heel erg voor hun laaggeletterdheid. Laaggeletterdheid komt ook in onze gemeente voor.

Laaggeletterden komen vaak moeilijker dan niet-laaggeletterden uit de bijstand, maken meer gebruik van de zorg en vinden het lastiger te communiceren met de gemeente. Dit veroorzaakt extra kosten en creëert onbegrip in onze gemeente. Taal is geen doel op zich in deze, maar een middel om mensen mee te laten doen in de samenleving. Investeren in laaggeletterde inwoners loont. Een integrale aanpak is daarom nodig.

Kortom, de aanpak van laaggeletterdheid levert als voordelen op dat inwoners zich volwaardig lid van de samenleving voelen en actief meedoen en zich gezondere inwoners voelen (dus besparingen op de gezondheidszorg). Daarnaast ontstaan er meer kansen voor inwoners op de arbeidsmarkt (dus besparing op bijstandsuitkeringen) en wordt het onderwijs verbeterd.

De gemeente heeft een stimulerende rol de laaggeletterdheid aan te pakken

Hiervoor moet de gemeente een actieplan opstellen. Bij de gemeentelijke subsidieverordeningen en opdrachtverleningen wordt als voorwaarde opgenomen dat organisaties zich inzetten tegen laaggeletterdheid, binnen hun organisatie en/of in de gemeente.

3. Familie en gezin

Voor het CDA is elk gezin – in welke samenstelling dan ook – van waarde. Die families vormen het startpunt van ons leven waar we, als het goed is, in geborgenheid mogen opgroeien. Door allerlei omstandigheden zien we ook steeds meer samengestelde gezinnen. In veel gezinnen nemen ook andere mensen een belangrijke rol in, bijvoorbeeld om op te passen of bij te springen. De zorg in Nederland zou ondenkbaar zijn zonder de inzet, liefde en aandacht van deze mantelzorgers. We hebben de plicht om hun zorg te ondersteunen en te vergemakkelijken.

3.1 Gezinnen

Het gezin hoort de plaats te zijn waar ouders en kinderen zich veilig en beschermt voelen en waar men elkaar vertrouwt. Daarom zijn gezinnen en families van onschatbare waarde en verdienen erkenning en waardering voor de rol die zij spelen.

3.1.1 (V)chtscheiding

Helaas gaat het niet in ieder gezin goed. Bij veel kinderen is dit een ingrijpende gebeurtenis. Dit uit zich vaak in minder presteren op school, agressief gedrag en gevoeligheid voor depressiviteit.

De opvoeding blijft de primaire verantwoordelijkheid van de ouders, wel zorgen we voor opvoedondersteuning.

3.1.2 Pleegzorg

Er zijn pleeggezinnen waarin pleegouders moeite hebben om alle kosten van hun pleegkind te kunnen voldoen met de vergoeding die zij ontvangen. Hierbij blijft er vaak te weinig budget over voor goede begeleiding van het kind.

De gemeente moet pleegouders meer betrekken bij het ontwikkelen van hun beleid.

Wij bepleiten een reële vergoeding voor de kosten die pleegouders moeten maken.

3.2 Kindvriendelijke buurten

Ieder kind verdient een veilige en uitdagende leefomgeving waarin het kan spelen en veilig opgroeien. Het CDA vindt het van belang dat kinderen veel buiten kunnen spelen: ze leren daardoor spelenderwijs samen te leven.

De gemeente moet zorgdragen voor goede speelmogelijkheden in elke buurt, voor verschillende soorten spel en ontmoeting, voor alle leeftijden en voor kinderen met en zonder beperking. De gemeente betreft de buurt hierbij.

Burgerinitiatieven op het gebied van speelvelden en kindervakantieweek kunnen rekenen op medewerking van de gemeente.

3.3 Onderwijs

Goed onderwijs biedt alle kinderen en jongeren de kans om hun talenten te ontwikkelen en uit te groeien tot volwaardige en betrokken inwoners. De invloed van de gemeente op de inhoud van het onderwijs is zeer beperkt, maar op lokaal niveau moet er veel aandacht zijn.

Identiteit van de school is voor ouders belangrijk. Ouders moeten zelf kunnen kiezen naar welke school hun kind gaat.

Bij leerlingenvervoer staat het belang van het kind voorop. Ze moeten daarbij zoveel mogelijk gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer.

Het is belangrijk dat schoolgebouwen 'fris' zijn, een goed binnenklimaat hebben. De gemeente werkt met schoolbesturen samen aan een gezond binnenklimaat bij het opstellen van de meerjaren onderhoudsplannen, waarin duurzame renovatie een belangrijke plek inneemt.

Basisscholen, peuteraanbod en/of kinderopvang zoveel mogelijk samenvoegen tot een brede school met een gezamenlijke visie op de ontwikkeling van kinderen. Het openstellen van een brede school voor de buurt of dorp is een waardevolle functie.

Hulp aan kinderen

Het CDA vindt het belangrijk dat scholen en jeugdhulpinstellingen zich in gelijke mate verantwoordelijk voelen voor het welbevinden van het kind. Veel kinderen groeien op in (relatieve) armoede. Dat is voor ons niet acceptabel. Kinderen moeten de kans krijgen zich volledig te ontplooiën en volop mee te doen aan de maatschappij. Binnen het minimabeleid krijgen kinderen de aandacht die ze nodig hebben.

De gemeente draagt bij, tijdens keukentafelgesprekken en contractafspraken met zorgaanbieders, dat scholen en zorginstellingen elkaar weten te vinden.

Investeer, eventueel met buurgemeenten, in een gerichte aanpak om schoolverlating te voorkomen.

Faciliteiten om armoede onder kinderen tegen te gaan, maken onderdeel uit van het minimabeleid. Hierdoor krijgen kinderen de mogelijkheid om deel te nemen aan activiteiten.

Zorg voor toegankelijkheid van de openbare bibliotheek. Juist ook hier kan men in het welzijn van het kind bijdragen.

De gemeente ondersteunt de Brede Beweging Bommelerwaard om de onderlinge samenwerking tussen kerken, voedselbank en welzijn- en zorgorganisaties te bevorderen.

3.4 Samen met maatschappelijke organisaties

Het CDA is dé partij van de samenleving, het is als geen ander in staat de balans te vinden tussen individuele verantwoordelijkheid en solidariteit. Inwoners, vrijwilligers, lokale ondernemers, verenigingen en geloofsgemeenschappen hebben vaak waardevolle ideeën over de zorg voor elkaar. Daarom is een vast contact met deze organisaties van belang.

3.4.1 Verenigingen

Verenigingen met al hun vrijwilligers zijn het cement van de samenleving. Daar leren jongeren samen te werken, om te gaan met teleurstellingen, respect te hebben voor gezag en verantwoordelijkheid voor de vereniging. Wij vinden het belangrijk dat ieder kind kan sporten of zich kan ontwikkelen via muziek, toneel of andere culturele vorming. Het is belangrijk dat geïnvesteerd wordt in vrijwilligers zodat zij goed om kunnen gaan met jongeren die specifieke aandacht vragen. Ook is het belangrijk dat zij de weg weten te vinden als zij zorgen hebben over de situatie van een van hun jeugdleden.

De gemeente brengt jaarlijks het boekje SjorsSportief en SjorsCeatief uit om de toegang tot sport en cultuur voor ieder kind mogelijk te maken. Binnen het minimabeleid is er ruimte om kinderen deel te laten nemen.

3.4.2 Geloofsgemeenschappen

Binnen de Brede Beweging Bommelerwaard leveren geloofsgemeenschappen waardevolle bijdrage in de bestrijding tegen armoede. In geloofsgemeenschappen leren jonge mensen belangrijke waarden als naastenliefde, tolerantie en respect. Bij de ontwikkeling van beleid voor het sociaal domein is het belangrijk dat gemeente de kennis en ervaring die binnen de geloofsgemeenschappen is benut.

3.4.3. Combineer vraag en activiteiten van organisaties

We ondersteunen kinderen en jongeren om de weg te vinden naar het aanbod van naschoolse activiteiten op het gebied van sport en cultuur. De buurtsportcoach continueren we om activiteiten voor jongeren en ouderen om te bewegen op te zetten.

3.5 Jongvolwassenen

Als jongeren dreigen 'tussen wal en schip te vallen' als ze 18 worden, maakt de gemeente verlengde zorg mogelijk. Maak aanbieders met lokale toegangen tot zorg en welzijn samen verantwoordelijk voor het opstellen van een individueel 'zorgplan' voor het moment dat een jongere meerderjarig wordt en daardoor niet meer onder de jeugdzorg valt. De persoon in kwestie heeft hierin ook een verantwoordelijkheid en daarom ook een stem in het zorgplan.

Wij pleiten voor een goede overgang (overdracht) tussen de verschillende vormen van zorg en vinden dat zorgaanbieders jongeren en hun familie daarin duidelijk en voortijdig begeleiden.

4. Zorg voor elkaar

Het CDA streeft naar een samenleving waar mensen zoveel als mogelijk mee kunnen doen ongeacht geslacht, leeftijd, inkomen en eventuele beperkingen. Het CDA zet in op een samenleving die een goede sociale verbondenheid kent met gebundelde inzet van vrijwilligers, mantelzorgers en professionals in een hecht netwerk dat werkt volgens het principe 1 gezin, 1 plan, 1 hulpverlener. Mensen die het nodig hebben worden ondersteund op een wijze die bij hen past. Wij willen ervoor waken dat we in de gemeente allerlei nieuwe regels gaan vastleggen die maatschappelijke problemen niet écht gaan oplossen.

De samenwerking binnen het sociaal domein in de Bommelerwaard (momenteel al een gezamenlijk minimabeleid en inkoop zorg) bouwen we verder uit op zowel beleid als uitvoering.

4.1 Preventie

Het welbevinden van mensen staat voor het CDA centraal. Mensen zijn daarvoor op de eerste plaats zelf verantwoordelijk. Voorkomen is echt beter dan genezen. Vaststaat dat de kosten van investeringen in welzijn, cultuur en sport minder hoog zijn dan zorgkosten. De opgave voor de gemeente is om, samen met maatschappelijke organisaties en sportclubs, te zorgen voor een gezonde omgeving voor kinderen en jongeren.

Wij zetten ons in voor een rookvrije omgeving zoals op schoolpleinen.

Wij stimuleren het aanbieden van gezonde producten in kantines van school of sportvereniging.

Bewegen voor ouderen is een must, maar ook hun eetgewoonten dragen bij aan een gezonde leefstijl. Buurtsportcoaches worden ingezet om ouderen en jongeren te stimuleren om te bewegen. Zij zetten activiteiten op in de dorpen en wijken.

4.2 Persoonlijke kracht

Het CDA gaat uit van de persoonlijke kracht en waardigheid van mensen. Natuurlijk houden we rekening met wat mensen niet kunnen, maar ons vertrekpunt is wat mensen wel kunnen. Dat vergt geen algemene regels maar maatwerk ook bij thuiszorg.

De mogelijkheid tot woningaanpassingen is onderdeel van de maatschappelijke ondersteuning. Een laagdrempelige lening voor ouderen zodat ze aanpassingen aan hun woning kunnen financieren indien dit niet (geheel) wordt gedekt door de WMO.

Wij maken afspraken met zorgorganisaties over maatwerk bij de thuiszorg, wanneer een algemene voorziening niet toereikend is.

We willen ook in de zorg de mogelijkheid instellen dat inwoners met een 'recht om uit te dagen' voorstellen doen om zelf de zorg in hun omgeving te organiseren als alternatief voor zorg die wordt aangeboden door de gemeente.

4.2.1 Passende voorzieningen

In de dorpen faciliteert de gemeente ontmoeting in ontmoetingscentra en dorpshuizen, als dé plek voor culturele en sociale activiteiten. Maar ook door het bereikbaar maken van voorzieningen door bijvoorbeeld buurtbussen en toegankelijk Openbaar Vervoer.

Daarbij hoort ook passende woonruimte; het CDA wil het mogelijk maken dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen, maar wel op een veilige manier. Met woningcorporaties gaat de gemeente gerichte prestatieafspraken maken over de hoeveelheid en de kwaliteit van het woningaanbod.

Wonen en zorg voor een gehandicapt kind of familie in de directe woonomgeving vindt het CDA gewenst. Hiervoor kan de gemeente vergunningen voor flexibele bouwconcepten met een bepaalde duur afgeven, waarna de opstal, als de zorgtaak is beëindigd, wordt verwijderd.

Wij vinden dat de gemeente het initiatief in het gesprek over mobiliteit moet nemen. Daarbij moet mogelijke samenhang van leerlingenvervoer, doelgroepenvervoer en vrijwilligersinitiatieven zoals met buurtbussen verkend worden.

4.2.2 Mensen met een beperking

In het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking heeft de gemeente er een aantal taken bij gekregen. Niet alleen op het gebied van de zorg, maar ook op het gebied van toegankelijkheid van de openbare ruimte. De gemeente moet samen met ervaringsdeskundigen eenmaal per jaar naar drukbezochte plekken in de gemeente gaan om hindernissen voor toegankelijkheid te inventariseren en te verhelpen.

4.3 Omzien naar elkaar

Zorg heb je nodig als je ziek bent of leeft met een handicap of beperking. De meeste mensen die zorg nodig hebben willen dit zo goed en lang mogelijk in hun eigen omgeving organiseren. Wij willen deze zorg dicht bij huis versterken en beter organiseren, zodat de professionele zorg en ondersteuning beter aansluiten bij de keuzes van mensen. Zodat zij zo lang als mogelijk is regie over hun eigen leven kunnen houden. Innovatie en nieuwe medische inzichten kunnen daarbij helpen en het persoonsgebonden budget kan een belangrijk instrument zijn om die zorg naar eigen wens in te richten.

Wij ondersteunen initiatieven waarbij buurten, verenigingen, bedrijven, kerken, etc. met elkaar alledaagse zorg voor ouderen en zieken in hun eigen omgeving organiseren.

4.3.1 Mantelzorg

Mantelzorgers zijn de zachte kracht in de zorg voor ouderen, gehandicapten en chronisch zieken. Mantelzorgers vinden het normaal om te zorgen voor een hulpbehoevend(e) familielid of kennis. Wij vinden dat de gemeente niet kan korten op zorg als er redelijkerwijs geen mantelzorg is om dat op te vangen. Ook de wijkverpleegkundige moet bij het oordeel over de vraag hoeveel zorg iemand nodig heeft, goed kijken naar de draagkracht van de mantelzorger en dit afstemmen met de gemeente.

Daarnaast moet de dagopvang en de respijtzorg in de gemeente op orde zijn zodat mantelzorgers van tijd tot tijd even op adem kunnen komen. De gemeente staat naast de mantelzorgers en faciliteert ze, bijvoorbeeld door individuele coaching en training. Ook als het gaat om huisvesting. Specifieke aandacht is er voor de jonge mantelzorger. Het bieden van laagdrempelige trefpunten en goede voorlichting zijn daarbij basisvoorwaarde.

Betrek mantelzorgers, als ervaringsdeskundigen, bij het opstellen en de uitvoering van beleid.

Maak het plaatsen van tijdelijke mantelzorgunits mogelijk naast de woning van degene die zorg nodig heeft.

Organiseer professionele ondersteuning van mantelzorgers voor informatie, advies of praktische ondersteuning.

De erkenning en waardering van mantelzorgers blijkt uit door het uitreiken van een mantelzorgprijs, het verstrekken van een mantelzorgcompliment en/of een gezellige avond/middag uit.

4.3.2 Aanpak eenzaamheid

Eenzaamheid is een groot probleem in onze samenleving. Het komt in alle leeftijdscategorieën voor, maar vooral onze ouderen zijn een kwetsbare groep. De zorg en aandacht voor ouderen is een verantwoordelijkheid van ons allemaal, van familie, burens, kennissen en verenigingen. Om eenzaamheid tegen te gaan willen wij inzetten op het versterken van bestaande maatschappelijke en sociale verbanden en ouderen stimuleren om zelf op zoek te gaan naar sociale contacten.

Voor ons is eenzaamheidsbestrijding een speerpunt in het zorg- en welzijnsbeleid.

Wij willen een gemeentelijke aanpak van eenzaamheid, waarbij ouderen die in isolement dreigen te raken regelmatig worden bezocht.

Wij stellen voor het onderwerp eenzaamheid tijdens het 'keukentafelgesprek' aan de orde te laten komen.

Belangrijk is dat vrijwilligers en professionals tijdig (leren) signaleren wanneer eenzaamheid zorgwekkende vormen gaat aannemen. Op deze manier kan er tijdig informele ondersteuning of zo nodig professionele interventies in gang worden gezet.

De nieuwe lichten gepensioneerden heeft veel in huis. Omdat we hen graag actief bij de samenleving betrokken houden, zijn we van plan alle mensen die de AOW gerechtigde leeftijd bereiken een informatiepakket aan te bieden waarin zij worden opgeroepen hun talent en kennis in te zetten voor de gemeenschap.

4.3.3 Ouderen

De vergrijzing van de bevolking heeft gevolgen voor het gemeentelijke zorgbeleid. Om goed voorbereid te zijn op de toekomst moet de gemeente nu in overleg gaan met ouderenorganisaties om te horen wat belangrijk is in de betreffende gemeente voor de zorg van later. Een speerpunt daarbij is omgang met dementie.

Richt de gemeente dementievriendelijk in, zodat dementerenden zo lang mogelijk kunnen meedoen in de samenleving.

4.4 Samenwerking met professionals

Professionele ondersteuning blijft noodzakelijk. Omdat er zeer veel verschillende organisaties werkzaam zijn op het terrein van welzijn en zorg is integraal werken belangrijk. Een zorgprobleem kan immers verschillende oorzaken hebben: door gebrek aan werk, financiële problemen of eenzaamheid. Mensen moeten niet gehinderd worden door de uiteenlopende zorgsystemen waar verschillende partijen verantwoordelijk zijn.

De gemeente moet de regie nemen voor de samenwerking van professionals, waaronder de zorgverzekeraars, om een integrale aanpak mogelijk te maken. Bij een integrale aanpak waarborgt de gemeente goede bereikbaarheid en snelle doorschakeling waar nodig (24-uursbereikbaarheid, korte lijnen naar huisartsen en zorgorganisaties).

Verwarde personen

De problematiek rondom verwarde personen wordt steeds groter. De gemeente wordt hiervoor verantwoordelijk. Er moet in elke regio daarom 24-uursopvang beschikbaar zijn. De gemeente moet hier zorg voor dragen.

Samen met politie, GGZ, woningcorporaties en dag-en-nachtopvang stellen we een 'actieplan verwarde personen' op, ook op het gebied van preventie.

4.5 Financiën

De gemeente heeft de afgelopen jaren extra taken erbij gekregen op het terrein van de (jeugd)zorg en werk, met forse bezuinigingen. De opgave voor de gemeente is om zorg te leveren voor het geld dat ze daarvoor krijgt. Ons uitgangspunt is dat alle Rijksgelden voor de zorg ook naar de zorg gaat.

Om mensen met een laag inkomen tegemoet te komen kan de gemeente een collectieve zorgverzekering afsluiten met een bepaalde zorgverzekeraar. Minima kunnen dan tegen een gereduceerd tarief een zorgverzekering afsluiten via de gemeente. Deze tegemoetkoming moet wel in een eerlijke verhouding staan tot kosten van mensen die net buiten de regeling vallen.

4.5.1 Innovatie

Innovaties kunnen de kwaliteit van zorg aanzienlijk verbeteren. Om de geneeskundige en technologische vooruitgang goed te kunnen benutten, moet er geïnvesteerd worden in innovatie. De komende jaren zal het budget voor de zorg onder druk blijven staan. Het is daarom zaak om eventuele overschotten deels in te zetten voor innovatie in de zorg. Daarmee kan er straks ook echt voor minder geld goede zorg worden geleverd.

De gemeente moet samen met instellingen de transformatie in de zorg bewerkstelligen. Dat kan via de contractering of het reserveren van een deel van het zorggeld voor het op gang helpen van vernieuwende ideeën.

We steunen het gebruik van technologie ter ondersteuning of verbetering van de gezondheid en de gezondheidszorg (eHealth). Patiënten en cliënten zijn dankzij eHealth in staat om meer regie te nemen over hun zorg. Zelfmanagement staat bij zorginstellingen hoog op de agenda.

4.5.2 De menselijke maat centraal

Wie grotendeels afhankelijk is van zorg heeft de mogelijkheid dat zelf te regelen en naar eigen inzicht vorm te geven. Bovendien verloopt financiering van zorg dan niet via zorginstellingen, maar vindt plaats vanuit de vraag van mensen die zorg nodig hebben. Het CDA is om deze redenen groot voorstander van de keuzevrijheid van inwoners in de zorgbekostiging: in natura of via een persoonsvolgende bekostiging (pgb).

Zorgfinanciering die de mens centraal stelt dus, zoals het persoonsgebonden budget (PGB) waarmee zorg kan worden ingekocht wanneer een persoon daarvoor kiest. Zo beschermen we de menselijke maat in de zorg. Wel is het van belang om de kwaliteit te blijven garanderen. De gemeente is eindverantwoordelijk dat het budget wordt besteed bij deskundige zorgverleners.

Misbruik van zorggelden komt helaas voor. De gemeente moet dit actief tegengegaan. Achteraf moeten mensen natuurlijk verantwoording afleggen om fraude tegen te gaan. De financiële middelen van een persoonlijke bekostiging (pgb) mogen evenmin ‘verdwijnen’ in financieringsconstructies voor zorgvastgoed.

4.6 Organisatie van de zorg

Zorg gaat over mensen. Wij kiezen daarom voor een zorgstelsel waarin de cliënt centraal staat, waarin professionele zorg en zorg door familie of bekenden goed aansluit en langdurige en intensieve zorg in alle fasen van het leven beschikbaar is, als dat nodig is. Zorgaanbieders zijn voor het CDA belangrijke partners om inwoners de juiste hulp en ondersteuning te bieden. Wij vinden het onwenselijk als de gemeente op de stoel van de zorgprofessional gaat zitten.

Het is daarbij belangrijk dat de gemeente een samenwerkings- en financieringsvorm hanteert die deze samenwerking ondersteunt. Zo kunnen zorgverleners doen wat nodig is.

4.6.1 Lokale toegang zorg

Inwoners kiezen zelf of ze hun toegang tot zorg, ondersteuning en welzijn regelen via de Gebiedsteams, Buurtteams, Buurtzorg Jong of huisartsen. Essentieel is dat de drempel om hulp te zoeken voor onze inwoners zo laag mogelijk is.

De Gebiedsteams, Buurtteams (volwassenen) en Buurtzorg Jong (voor specifiek gezinsondersteuning) hebben zich al bewezen in de laagdrempelige toegang tot zorg en ondersteuning. Verdere doorontwikkeling van deze teams en de samenwerking met andere partners op het gebied van zorg, welzijn en onderwijs blijft nodig.

4.6.2 Meer gemak in de zorg

Door het veelvoud van (gemeentelijke) formulieren en procedures zien mensen vaak door de bomen het 'sociale bos' niet meer. Ook de toegankelijkheid van gemeentelijke informatie op de website en folders heeft extra aandacht nodig.

De gemeente zorgt voor beperkte procedures en subsidies om families en buurten te helpen. Dat geldt ook de verantwoording door zorgorganisaties.

Breng zorgverleners en zorgvragers bij elkaar om aan te wijzen welke regels overbodig zijn. Stel een concreet dereguleringsplan ('schrapp de regels'-plan) op.

We stimuleren ervaringsdeskundigen die mensen, gratis, helpen bij aanvragen en de daarbij in te vullen formulieren. Daarnaast adviseert de brigade de gemeente bij het vereenvoudigen van de bestaande formulieren. Samen met de formulierenbrigade worden zo overbodige regels geschrapt en formulieren eenvoudiger.

4.6.3 Advies en cliëntparticipatie

Momenteel zijn er verschillende adviesraden op het gebied van zorg en participatie. Het is van belang dat hier ook ervaringsdeskundigen deelnemen. Zij kunnen de gemeente het beste uitleggen hoe ze de zorg ervaren en wat er nog aan schort. Juist daarom is het van belang dat zij niet alleen adviseren over nieuwe voorstellen maar ook over de uitvoering van het bestaand beleid. Ook bij de dagelijkse praktijk zoals de keukentafelgesprekken is (onafhankelijke) klantondersteuning wenselijk.

Om integrale advisering mogelijk te maken stellen wij de vorming voor van een Adviesraad voor het gehele sociale domein.

Naast de onafhankelijke cliënt-ondersteuner moet er een pool van vrijwillige ouderenadviseurs komen, bijvoorbeeld vanuit de ouderenbonden, die cliënten kunnen bijstaan in keukentafelgesprekken.

4.7 Werk en participatie

Met de Participatiewet is de gemeente meer verantwoordelijk gemaakt voor het toeleiden naar werk. De wetgeving kent echter nog een aantal belemmeringen die een integrale en flexibele aanpak mogelijk maken, onder andere bij het geven van bonussen bij werk met inzet van uitkeringen. Het CDA wil zich inzetten voor betaald werk voor diegenen die dat kunnen en willen. Werk is belangrijk voor inkomen, zelfontplooiing en sociale contacten.

4.7.1 Werk

De gemeente staat door de Participatiewet voor een grote opgave met werkgevers, UWV, onderwijs, Werkzaak (voorheen wsw-bedrijf) en particuliere organisaties als uitzendbureaus. Ook voor mensen waar betaald werk een brug te ver is, is participatie van belang. Voor ons is de tegenprestatie dan een middel om mensen te activeren die nu wel een uitkering ontvangen, maar verder niet participeren. Dat zij actiever worden is beter voor henzelf, hun omgeving en ook voor de

samenleving. Uiteindelijk kan ook de tegenprestatie een eerste stap zijn in de richting van een betaalde baan.

Wij willen voorkomen dat jongeren tussen de wal en het schip belanden. Daarom is extra aandacht nodig voor beschermt werk en voor de aansluiting van jongeren naar de arbeidsmarkt die van het praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs (PRO/VSO-onderwijs) komen.

Organiseer één werkgeversbenadering. Daarbij worden werkgevers met concrete mogelijkheden voor plaatsing benaderd door één instantie, Werkzaak Rivierenland (die optreedt voor gemeente en waar mogelijk ook het UWV).

De gemeente kan verschillende vormen inzetten voor het toeleiden naar werk, in het bijzonder door financiële ondersteuning. Ook mag van de gemeente verwacht worden dat ze een voorbeeldfunctie vervuld. Het gaat hierbij om werkstages of werkervaringsplekken, werkplekaanpassingen, mobiliteitsbonussen en no-risk polissen voor werknemers met een beperking, indienstnemingssubsidie en proefplaatsingen met behoud van uitkering, loonkostensubsidie of loondispensatie, participatieplaatsen en jobcoaching.

De gemeente moet een voorbeeldfunctie nastreven met betrekking tot jobcarving; het opsplitsen van bestaande functies om banen te creëren voor mensen met een beperking of laaggeschoolden. Bestaande functies kunnen geknipt worden in gespecialiseerd en 'ongeschoold werk'. Werk uit de laatste categorie kan een interessante baan opleveren voor mensen met een beperking of laaggeschoolden. Mensen met een beperking kunnen echter in veel gevallen ook gespecialiseerd werk verrichten.

Behoud het vrijwilligerssteunpunt voor bemiddeling voor bijstandsgerechtigden vanuit de gemeente voor vrijwilligerswerk.

Wij willen, samen met het bedrijfsleven, de mogelijkheden benutten om reguliere banen te scheppen in bedrijven investeringszone (BIZ)-projecten.

4.7.2 Armoede / Minimabeleid

Armoede is niet alleen een financieel probleem, maar vooral ook een zaak van niet kunnen meedoen in de samenleving. Daarom wil het CDA een actief armoedebelief van de gemeente. Ook hier geldt dat de inwoner eerst zelf verantwoordelijk is. Een integrale aanpak met zorg en welzijn is geboden en voorkomen is beter dan genezen. Goed toegankelijke en begrijpelijke informatie over de minimaregelingen zowel van de gemeente als het rijk is een basisvoorwaarde. Mensen die afhankelijk zijn van een uitkering, hebben daar over het algemeen niet voor gekozen. Ze zitten in een situatie die niemand wenst. Ze moeten met respect bejegend worden.

Wij zetten projecten met vrijwilligers in voor mensen die moeite hebben hun administratie op te zetten. We zorgen ervoor dat gemeentelijke schuldhulpverlening snel kan helpen. Er mogen geen wachtlijsten ontstaan.

We steunen maatschappelijke initiatieven voor armoedebestrijding (zoals van kerken of van Humanitas, of scholen). Dit kunnen we doen door subsidie te geven. Maar ook door te zorgen voor huisvesting of praktische hulp te bieden.

Voedselbanken blijken helaas noodzakelijk maar moeten wel een tijdelijke oplossing blijven. Bezoekers van de voedselbank hebben vaak meer problemen tegelijk, zoals werkloosheid en schulden. De gemeente maakt een integrale afweging welke zorg en ondersteuning daarnaast nodig is. Zo kan de voedselbank een tijdelijke voorziening blijven.

5. Eerlijke economie

Het CDA streeft naar een eerlijke economie. Een eerlijke economie betekent dat mensen moeten kunnen profiteren van een goed economisch klimaat en dat iedereen de kans krijgt om met zijn talenten een eerlijk inkomen te verwerven. Maar het betekent ook rekening houden met leefbaarheid en de leefomgeving. Ondernemers gaan dan ook niet alleen voor eigen winst, maar werken waar dat kan samen met onderwijsinstellingen en overheden. In een eerlijke economie houden we ook rekening met de andere taken die mensen naast hun werk in het leven hebben, zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg of andere zorgtaken. Wij willen kortom goed zorgen voor wat van waarde is, de lokale economie stimuleren en een de werkgelegenheid laten groeien.

De gemeente kan beperkte, maar belangrijke delen van de economie beïnvloeden. Veel Nederlanders zijn werkzaam in het midden- en kleinbedrijf (MKB), dat goeddeels afhankelijk is van lokale en regionale keuzes en ontwikkelingen. Lokale ondernemers maken zelf de belangrijkste keuzes. Maar de gemeente kan wel allerlei randvoorwaarden scheppen voor een florerende lokale economie en bedrijven ondersteunen.

5.1 Bedrijvigheid

Bedrijvigheid en ondernemerschap dragen bij aan de vitaliteit en de leefbaarheid van dorpen en steden. Mensen werken als werknemer of starten een eigen bedrijf. Het CDA kiest vanuit zijn uitgangspunt van rentmeesterschap nadrukkelijk voor het stimuleren van sociaal ondernemerschap, waarbij de winst van het bedrijf bijdraagt aan het geven van kansen aan mensen en aan duurzaam produceren. Voor het CDA zijn familiebedrijven en MKB-bedrijven de motoren waar de samenleving op draait.

5.1.1 Ondernemerschap

Het CDA waardeert ondernemerschap en wil dat waar mogelijk in de verschillende bedrijfsfasen stimuleren, vooral rondom de huisvesting. Daarnaast is kennisdelen het adagium van deze tijd. Startende jonge ondernemers wisselen graag kennis uit, en delen voorzieningen. Dit om kosten te drukken, contacten te onderhouden en aanvullende diensten te kunnen verlenen. Wij willen hen ondersteunen en ondernemers stimuleren om te groeien.

Gebruik leegstaande winkels, bedrijfsgebouwen of overheidspanden om startende en kleine ondernemers te huisvesten. Specifieke aandacht moet er zijn voor gebruik van leegstaande agrarische gebouwen waar nieuwe bedrijvigheid kan ontstaan. We trekken daarbij samen op met banken en lokale vastgoedeigenaren.

5.1.2 Werkgelegenheid

De Bommelerwaard kent een lager aantal werklozen dan het landelijk gemiddelde. Veel werkgelegenheid is seizoensgebonden. De gemeente heeft (beperkte) mogelijkheden om de structurele werkgelegenheid te bevorderen. Werkgeversservicepunten zijn de aanjagers van duurzame werkgelegenheid door samen met bedrijven creatief te zoeken naar vormen van werkgelegenheid en praktische opleiding, en anderzijds de juiste mensen daarbij te zoeken. De gemeente kan bedrijven stimuleren om efficiëntie van bedrijfsvoering te zoeken binnen het bedrijf door zo veel mogelijk mensen aan werk te helpen of op te leiden.

De gemeente geeft ruimte en voorrang aan bedrijven met veel werkgelegenheid.

De overheid helpt bedrijven door ruimte te vinden voor om- en bijscholing van (aankomend) personeel, zo dicht mogelijk bij de bedrijven, of via een goede vervoersverbinding.

Om jonge mensen zonder eigen vervoer, en mensen met een handicap aan het werk te helpen zijn verbindingen cruciaal. Arbeidsvervoer zou toegevoegd kunnen worden aan doelgroepenvervoer in gebieden met weinig openbaar vervoer.

Werklozen die zelfstandig ondernemer willen zijn, worden gestimuleerd. Particuliere programma's kunnen daarbij helpen net zoals de inzet van Werkzaak.

Iedereen aan het werk

Iedereen doet mee en mag zijn of haar talent inzetten en daarvoor erkenning krijgen. Wie geen betaald werk verricht, kan op andere manieren een maatschappelijke bijdrage leveren.

Wij juichen het toe wanneer mensen in een uitkerings situatie een tegenprestatie leveren.

Alles wordt ingezet om mensen werk of een bijdrage te laten verrichten, zo nodig gelijktijdig met het oplossen van andere (zorg)problemen.

Wij zetten in op duurzaam werk, tijdelijke arbeidsplaatsen moeten altijd perspectief bieden op een vervolg.

Binnen de regels willen wij zoeken meer flexibiliteit. Iemand die een tijdelijke werkervaringsplek had moet nu nog daarna weer opnieuw bijstand aanvragen. Van die rompslomp moeten we af, dit stimuleert werken niet.

De regelingen waarop werkgevers een beroep kunnen doen wanneer zij mensen met een arbeidsbeperking in dienst nemen - loonkostensubsidie of loondispensatie - willen wij meer bekendheid aangeven. De gemeente moet het goede voorbeeld geven door mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.

Korte metten met fraude

Jaarlijks vinden er in Nederland tienduizenden gevallen van uitkeringsfraude plaats. Dat is onverteerbaar voor alle mensen die zich wel aan de regels houden en zij die met de premies de uitkeringen bij elkaar sparen. Fraude is diefstal van de gemeenschap.

Wij willen dat er meer capaciteit wordt vrijgemaakt voor het opsporen en vervolgen van profiteurs en fraudeurs. Dat kan bovendien helpen om het onderscheid tussen fraude en administratieve fouten bij uitkeringsgerechtigden te kunnen vaststellen. Bij werkelijke fraude dient wat ons betreft ook vaker strafrechtelijke vervolging plaats te vinden.

5.1.3 Arbeidsomstandigheden

Woonomstandigheden van arbeidsmigranten zijn een zaak van de lokale overheden. In de Bommelerwaard zijn veel arbeidsmigranten werkzaam en onmisbaar.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen arbeiders die hier tijdelijk (kort en lang) verblijven, en arbeiders die zich hier willen vestigen. De gemeente stimuleert die laatste groep om zich als inwoner in te schrijven.

Het CDA wil dat er goed wordt gehandhaafd zodat misbruik van regels op het gebied van huisvesting voor arbeidsmigranten wordt voorkomen.

5.2 Kernen en leefbaarheid

5.2.1 Vitale dorpen

De detailhandel verandert momenteel sterk en dat vraagt om een antwoord op regionaal niveau. In het omgevingsplan wordt geregeld waar detailhandel mag plaatsvinden. Voor de vitaliteit en aantrekkelijkheid van dorpen, buurten en binnensteden is het nodig dat de bewoners en bezoekers passende belevingen aangeboden kunnen worden. Daarvoor is ruimte nodig, zowel fysiek als in de regelgeving.

Een volledig dekkend mobiel netwerk en digitale infrastructuur en snel internet vormen een basisvoorziening voor een innovatieve economie. Tevens is deze digitale en mobiele bereikbaarheid een basisvoorziening voor de leefbaarheid en veiligheid. In de Bommelerwaard is de digitale infrastructuur en mobiele bereikbaarheid verbeterd maar nog steeds niet overal voldoende aanwezig.

Het CDA zet in op een centraal centrumgebied in de kernen met een mix van wonen, werken, winkelen, uitgaan en recreëren, waarbij niet te veel wordt vastgelegd in regelgeving en meegegaan wordt met de behoeften van de consument. Een centrum waarin ondernemers volop mogen experimenteren om de consument belevingen en ervaringen aan te kunnen bieden. Een centrum waar mensen elkaar ontmoeten en samen iets kunnen beleven.

Het CDA is van mening dat een evenwichtige spreiding van detailhandel op meerdere plekken in een dorp of stad versterkend werkt voor de lokale economie. Verkopen aan huis in plattelandsgebieden zijn van meerwaarde voor agrarische bedrijven en daarmee voor het behoud van voedselproductie en groene landschappen.

Schat het centrumgebied realistisch in, baken het af, en bestem binnen dit gebied slim en ruimhartig ruimte voor winkels, horeca en dienstverleners. Houd lege ruimtes voor experimenten van (experimentele) ondernemers. Geef ruimte aan markten, stalletjes, exposities, voorstellingen en evenementen.

Branchevervaging en -vermenging zijn experimenten, die voor nieuwe bedrijvigheid, werkgelegenheid en levendigheid kunnen zorgen. Dit geldt ook of juist in het bijzonder voor bedrijven in het buitengebied.

Bereikbaarheid is een voorwaarde voor een levendig en bedrijvigheid van centrumgebieden. Auto parkeren moet aantrekkelijk blijven. Onze lokale inwoners verplaatsen zich grotendeels te voet of per fietsers in het centrumgebied. Deze bezoekers dienen zich veilig en comfortabel te verblijven in het centrumgebied. Fietsstallingen en oplaadpunten zijn voorbeelden van nuttig straatmeubilair.

5.2.2 Recreatie

De Bommelerwaard is een aantrekkelijk gebied voor recreatie en toerisme. Toeristen en recreanten zoeken naar ervaringen en beleving van de Bommelerwaard zoals de rivieren of naar de mooie authentieke dorpen en de stad Zaltbommel. Ook voor de eigen inwoners wordt het steeds belangrijker dat belevingen geboden worden. Voor winkeliers en horecabedrijven worden de overlevingskansen groter als meer toeristen en recreanten de gemeente bezoeken.

Stimulering van agro-toerisme en rustige vormen van toerisme (wandelen-, fiets-, mountainbikeroutes, klompenpaden). Dit is een van de manieren om ook onze dorpen vitaal te houden. De gemeente stimuleert de komst van hoogwaardige bed-en-breakfast voorzieningen, ontwikkeling en promotie van (nieuwe) wandel- en fietsroutes en werkt hiervoor samen met omliggende gemeenten en overkoepelende organisaties. Nevenactiviteiten bij een ondernemer moeten worden toegestaan binnen een ruime begrenzing van het bestemmingsplan. Ondernemers moeten, al dan niet gezamenlijk, allerlei activiteiten kunnen uitvoeren zoals kanovaren, verkoop streek-producten, zelf fruitplukken, zelf jam maken, houden van workshops met streek-producten etc.

5.2.3 Regionale economische samenwerking

Omdat mensen zich over gemeentegrenzen heen bewegen moeten gemeenten meer de handen ineenslaan. Samenwerken maakt sterk en trekt investeerders aan. Mensen bewegen zich, zeker op het platteland, in de gehele regio voor hun werk, hun school en hun boodschappen. Vanwege deze aspecten, maar vooral ook om het scheppen van een optimaal economisch klimaat werken gemeenten samen in bovengemeentelijke samenwerkingsverbanden. Dit helpt voorkomen dat gemeenten tegen elkaar worden uitgespeeld. Belangrijk is wel dat gemeenten zich onderling niet verliezen in structuurdiscussies over gemeenschappelijke regelingen, maar vanuit een cultuur van vertrouwen op zoek gaan naar werkbare vormen die ruimte laten aan verschil en variëteit. Wat voor de ene gemeente goed werkt, werkt elders niet.

De regionale economie dient een belangrijk onderdeel te zijn bij het opstellen van een omgevingsvisie.

Stel samen met de ondernemers en het onderwijs een gezamenlijke visie op voor de regionale economie.

Onderwijsinstellingen en andere partijen, zoals vervoerders, moeten actief bij het gemeentelijke en regionaal samenwerkingsbeleid worden betrokken.

Iedere gemeente bepaalt in beginsel zelf met wie zij wil samenwerken in welke gemeenschappelijke regeling. Tegelijkertijd is iedere gemeente omgevingsbewust en neemt zij regionale verantwoordelijkheid.

5.3 Ruimte geven

Economische vitaliteit van handel en productie kan worden bereikt door partijen bij elkaar te brengen, samen op te trekken en ruimte te geven aan initiatieven van mensen. Daarnaast is het essentieel dat de regelgeving meebeweegt met de economische vitaliteit.

5.3.1 Kansen benutten

Met de nieuwe omgevingswet kan de gemeenteraad zich nadrukkelijk richten op een toekomstvisie voor de gemeente, gebaseerd op de optimale economische kansen van je dorp, stad of regio.

Betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij het opstellen van een omgevingsvisie is vanzelfsprekend. Belangrijk is dat het CDA zich onderscheidt door specifiek te vragen naar belemmeringen die worden ervaren bij ondernemerschap, en dit terugkoppelen aan het beleid waar dat aangepast kan worden.

Om ondernemerschap optimale kansen te geven is het belangrijk om experimenten toe te staan. Regelgeving vanuit de ruimtelijke ordening kan dan soms in de weg zitten. Het CDA is voorstander van het creatief toepassen van regels op het moment dat flexibel ondernemerschap dat vraagt in het economisch belang van de gemeente.

Het tijdelijk gebruik van bestaande bouw of het toestaan van nieuwbouw zonder dat dit direct prijs opstuwend werkt voor zittende ondernemers, past binnen een gunstig ondernemersklimaat.

In het kader van het toekomstbestendig maken van de economie is flexibiliteit belangrijk. De ondernemer moet meer ruimte en ondersteuning krijgen om te ondernemen.

5.3.2 Land- en (glas)tuinbouw

Voedselproductie om jezelf te kunnen voeden is voor elk land essentieel. In Nederland kennen we, mede vanwege het gunstige klimaat, een lange traditie van land- en tuinbouw. De producten uit de Bommelerwaard worden wereldwijd geëxporteerd en zijn befaamd om hun kwaliteit. Onze land- en tuinbouw is echter ook een innovatieve sector. Wij steunen initiatieven om de productie te vernieuwen zodat de sector nog duurzamer, gezonder en concurrerender wordt.

Het CDA streeft naar een gezonde balans tussen natuur, land- en tuinbouw en recreatie.

Agrariërs zijn ook de groenbeheerders van ons land. Het groene, weidse landschap draagt op allerlei manieren bij aan het welzijn en het geluk van mensen, en daarmee aan de omgevingskwaliteit waar Nederland geliefd voor is. Het CDA is daarom voorstander van natuur- en landschapsbeheer door agrariërs.

Voor de levensvatbaarheid van de landbouw is het belangrijk ruimte te bieden aan nevenactiviteiten van boeren, zodat zij het landschap kunnen blijven beheren en voedsel kunnen produceren.

We gaan samen met de eigenaar actief aan de slag met vrijkomende bebouwing, zoals leegkomende stallen, om ruimte te bieden aan een nieuwe bestemming.

We willen meewerken aan nieuwe bouwvormen bij agrarische bedrijven en op maat bezien of bedrijfswoningen nodig zijn voor de bedrijfsactiviteiten.

Zonne-energie is hard nodig om de transitie te maken naar duurzame energie. Het CDA vindt het echter moeilijk uit te leggen als er zonneweides kunnen komen op landbouwgrond, terwijl daken van naastgelegen schuren nog leeg zijn.

5.4 Duurzaamheid

Duurzaamheid is een breed begrip waarbinnen voor het CDA een goed evenwicht wordt gezocht in groene energie, afvalrecycling, energiebewustzijn, maar ook een eerlijke economie en een duurzame arbeidsmarkt.

5.4.1 Van onderop

Een duurzame toekomst vraagt om een forse investering in de economie en infrastructuur van ons land. Daarnaast willen wij vooral aansluiten bij initiatieven van bewoners, instellingen en ondernemers, en hen de ruimte bieden.

Kies voor het bouwen van bedrijfspanden of -kassen die op een goed moment weer omgevormd kunnen worden naar nieuwe toepassingen of duurzaam afgebroken kunnen worden.

Geef als gemeente het goede voorbeeld. Neem duurzaamheid op in je aanbestedingsbeleid, koop groene energie in en plaats zonnepanelen.

Het CDA zet zich er voor in dat we alle woningen, bedrijven en gebouwen voor het jaar 2035 duurzaam isoleren, buurt voor buurt en straat voor straat. Isolatie van gebouwen is namelijk een van de meest effectieve manieren om de uitstoot van CO₂ terug te dringen. Wij willen binnen vijf jaar het maatschappelijk vastgoed, zoals de gemeentelijke kantoren, zwembaden, scholen en sporthallen, verduurzamen, waardoor ze voldoen aan de bepalingen van de wet milieubeheer.

Voorlichting is een goed punt dat de gemeente kan oppakken. Het is laagdrempelig en de gemeente kent het beste de lokale situatie. Informeer bijvoorbeeld mensen die een omgevingsvergunning aanvragen over mogelijkheden.

De gemeente is verantwoordelijk voor het inzamelen van afval. In de overeenkomst met de inzamelaar wordt gestreefd naar zo veel mogelijk recycling van afvalproducten. De reststroom die overblijft wordt bij voorkeur gebruikt om energie op te wekken. Het streven moet zijn: 1) voorkomen van afval, 2) hergebruik en 3) recycling.

5.4.2 Energietransitie

Energietransitie is de omslag naar een lager energiegebruik, opgewekt met hernieuwbare energie. Nederland loopt ver achter op de doelstellingen voor duurzame energie en behoort tot de hekkensluiters in de EU. Fossiele brandstoffen zoals aardolie, aardgas en kolen zorgen nu nog voor ongeveer 95 procent van ons energieverbruik. Maar 5 procent van het energieverbruik wordt

opgewekt met hernieuwbare, duurzame energie. Een probleem dat op lokaal niveau opgelost moet worden. 'De wereld mooier achterlaten dan dat we haar aantreffen', ofwel goed 'rentmeesterschap' vormt de kern van de CDA-visie op energietransitie. Het CDA is van oudsher de partij van het maatschappelijk initiatief en het zo laag mogelijk in de samenleving neerleggen van verantwoordelijkheden. Ook op het gebied van energietransitie is lokaal maatwerk de sleutel.

De meerwaarde vanuit het CDA-gedachtegoed is om vanuit de samenleving zelf – via gedrag, houding en acceptatie - de energietransitie te bewerkstelligen, in plaats van bovenaf aan de samenleving op te leggen. Door de verantwoordelijkheid en uitvoering zo laag mogelijk in de samenleving terug te leggen, kan er draagvlak worden gevonden. Dit willen wij nadrukkelijk samen oppakken met de provincies en waterschappen om in de regio de verbindingen met de inwoners en het bedrijfsleven te leggen.

Wij willen een Energiekansenkaart opstellen om inzicht te krijgen in de kansen die er zijn op het gebied van hernieuwbare en duurzame energiebronnen.

Wij willen het ontstaan van een regionale energiecoöperatie stimuleren.

In het Omgevingsplan willen wij in samenwerking met betrokken partijen waaronder de netbeheerder en woningcorporaties voorwaarden kunnen stellen aan de keuze voor de toekomstige energie infrastructuur.

Nieuwbouw of renovatie moet binnen onze gemeente energieneutraal (of beter) uitgevoerd gaan worden. Ondernemers moeten gestimuleerd worden om te investeren in duurzaamheid bij nieuwbouw van bedrijfspanden.

Gemeentelijke gebouwen moeten voortaan duurzaam beheerd gaan worden. Een goede stap is een inventarisatie maken van de mogelijkheden voor plaatsen van zonnepanelen, zonneboilers, warmtebronnen etc.

De gemeente moet voorop lopen met verantwoord circulair inkopen. Ook MKB moet hiernaast ook geïnformeerd en gestimuleerd worden in energiebesparing. Aansluiting bij de regionale uitvoeringsdienst (RUD) is wenselijk (loket Rivierenland).

De gemeente moet samen met regio Rivierenland en de provincie streven naar duurzaam (openbaar) vervoer.

5.4.3 Natuur en Landschap

Versterking van de natuur in de Bommelerwaard is niet alleen van belang voor de inwoners zelf maar draagt ook bij aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente voor de toeristen. Daarnaast is behoud en versterking van natuur van belang voor de teruggang van biodiversiteit. Naast vrijwilligersorganisaties zoals de Natuurwacht Bommelerwaard is de agrarische sector een belangrijke beheerder van het landschap. Daar waar dat kan streeft het CDA naar beheer van natuur en landschappelijke elementen door agrariërs die dit op een goede manier kunnen integreren in hun bedrijfsvoering. Bij voorkeur in een coöperatieve natuurvereniging. Een eerlijke vergoeding is hierbij vanzelfsprekend.

Daarom moet er aandacht zijn voor het zo veel mogelijk realiseren van ecologische zones langs watergangen en moeten er meer struin- en klompenpaden in de uiterwaarden komen.

Het behoud van kleine landschapselementen en het herstel van wielen en vluchtheuvels passen naadloos in het behoud van het erfgoed van de streek.

Ook het landschapsplan Bommelerwaard vormt mede de leidraad voor het in gang zetten van acties.

Er wordt actief en vasthoudend gezocht naar (Europese) subsidie mogelijkheden om het landschap te versterken en de vergroening, ook in het belang van het toerisme, uit te kunnen voeren.

Landschappelijke inpassing van bedrijventerreinen en kassencomplexen is een must. Dit uitgangspunt vraagt erom dat, zodra aan gronden een bestemming wordt gegeven, direct wordt begonnen met het aanbrengen van landschappelijke inpassing en niet pas enige tijd nadat de opstallen zijn verrezen.

5.5 Vakonderwijs

Onderwijs is de basis en leidend voor duurzame ontwikkelingen in de (kennis)economie.

Nederland is steeds meer een kennisland. Om dit zo te houden, verder te ontwikkelen en te exporteren is het broodnodig dat ondernemers, onderwijs en overheid met elkaar optrekken. Het vakonderwijs (vmbo, mbo en hbo) speelt in de economische ontwikkeling van het kennisland de centrale rol, en verdient het om optimale aandacht te krijgen.

5.5.1 Ambachtelijkheid 3.0

Lokale overheden kunnen stimuleren dat het onderwijs voor ambachten (vmbo-mbo-hbo) goed toegankelijk is, en samenwerkt met het bedrijfsleven. De gemeente is daarbij vooral aanjager en intermediair. Daarnaast kan de gemeente inzetten op mogelijkheden om nabij bedrijven(terreinen) ruimtes beschikbaar te stellen voor stageplaatsen en/of doorontwikkelmogelijkheden voor bestaand ambachtelijk personeel. Een gildestructuur geeft economische voordelen voor bedrijven (meesters) én leerlingen (gezellen). Ook hier kan de gemeente een stimulerende en verbindende rol spelen.

Ruimte voor deals met het bedrijfsleven dat bij indienstneming van werklozen de 'winst' voor de gemeente deels wordt gebruikt voor investeringen in vakonderwijs.

Ruimte voor opleiden in en nabij bedrijven(terreinen). Dit betekent mogelijk aanpassingen van bestemmingsplannen en/of gebruik van leegstaande panden.

Anderzijds betekent het ook meer ambassadeurschap van bedrijven voor vakonderwijs.

De gemeente moet stimuleren dat er voldoende werkervaringsplaatsen komen via aanbestedingseisen (SROI) en via de eigen organisatie.

5.6 Mobiliteit

Van oudsher richten bedrijven zich op plekken die goed bereikbaar zijn. Voor de toekomst is het van belang dat de internetverbindingen op orde zijn, iets wat vooral geldt voor het buitengebied. Ontwikkelingen als elektrisch fietsen, reguliere arbeid van mensen met een beperking en flexibele werktijden brengen weer andere bereikbaarheidseisen met zich mee. Denk aan snelfietspaden en passend openbaar vervoer dat ook 's morgens vroeg en 's avonds laat rijdt.

5.7 Gezonde gemeentefinanciën

Een eerlijke economie vraagt om solide overheidsfinanciën, lagere lasten en een eerlijk en overzichtelijk belastingstelsel. Een solide toekomst is een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Het grootste deel van de gemeentebegroting bestaat uit geld via de Rijksoverheid.

Slechts een beperkt aandeel komt uit lokale heffingen en belastingen. In beide gevallen is er sprake van belastinggeld, opgebracht door de inwoners van de gemeente. We hebben de overtuiging dat we duurzaam moeten omgaan met de financiële middelen die voorhanden zijn. Uitgangspunten voor het financieel beleid van het CDA zijn: zorgvuldigheid, spaarzaamheid, transparantie en gematigde lokale lasten.

Sparen en weerstandsvermogen

De hoogte van de gemeentelijke uitgaven en investeringen vormt geen doel op zich. Ze dragen bij aan een maatschappelijk doel. We leven niet in de waan van de dag. We zorgen dus ook voor voldoende weerstandsvermogen waarbij we sparen voor gewenste investeringen.

Transparantie

Er is niets geheim aan de uitgaven van de gemeente. Om die reden ontvangen inwoners, bijvoorbeeld bij hun OZB-aanslag, een korte weergave van de uitgaven van het vorige jaar. Declaraties van bestuurders worden op de gemeentelijke website bekendgemaakt. Op de site is ook een duidelijk overzicht te vinden van instellingen die van de gemeentesubsidie ontvangen en de taken die men uitvoert.

Grondexploitatie

De gemeente moet er zijn voor haar inwoners en de belangen van haar inwoners voorop stellen. Het bouwen van woningen of het verkopen van grond mag niet bedoeld zijn om de begroting sluitend te krijgen. De lokale overheid moet een ordelijk financieel beleid voeren en reserveren voor te voorziene lasten van onderhoud van de openbare ruimte en herstructurering.

Nieuwe omgevingswet aanstaande

Nadat de gemeente in de afgelopen raadsperiode veel taken van het Rijk gekregen heeft op het sociaal domein is de volgende decentralisatie alweer aanstaande. In januari 2021 wordt de nieuwe Omgevingswet van kracht. Deze bundelt wetgeving op het gebied van ruimte, natuur en milieu. Tevens worden er veel bevoegdheden overgeheveld van Rijk naar de gemeente. Deze stellen de gemeente in staat om daadwerkelijk integraal omgevingsbeleid te gaan voeren en keuzes te maken

met en voor de samenleving. Keuzes die niet alleen ruimtelijke gevolgen hebben, maar ook sociale en economische.

De wet gaat uit van “ja mits” in plaats van “nee, tenzij” en wil veel meer ruimte bieden aan initiatieven vanuit de samenleving zelf. Meer flexibiliteit, meer ruimte en minder beperkingen. Het Motto van de Omgevingswet is “ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit”. De gemeente moet zorgen voor een gedegen integraal én samenhangend ruimtelijk beleid. In de (nieuwe) omgevingsplannen moeten alle functies op elkaar afgestemd zijn en onderbouwd met onderzoeken waaruit de noodzaak blijkt. Tot op zekere hoogte staat het een gemeente vrij om te bepalen in hoeverre zij echt mee wil gaan in de geest van de Omgevingswet.

Het CDA is van mening dat het “dichttimmeren van regels” om zekerheid te bieden, in zijn algemeenheid niet meer van deze tijd is en dat aan burgers en bedrijven ruimte moet worden geboden voor eigen initiatief. Dat maakt de energie in de samenleving vrij die nodig is voor ons welzijn en onze welvaart. Daar waar de overheid wel zelf aan zet is, wil het CDA dat burgerparticipatie zodanig wordt ingevuld dat burgers ook echt invloed kunnen uitoefenen op de beslissingen die worden genomen. Dit vraagt niet alleen van de gemeente om verder te gaan op het pad van cultuurverandering, het vraagt ook het nemen van verantwoordelijkheid door burgers en bedrijven zelf. Zo zijn burgers en bedrijven zelf mede verantwoordelijk voor de burgerparticipatie daar waar zij een initiatief nemen.

Het CDA wil dat burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen een grote rol krijgen bij de totstandkoming van de nieuwe Omgevingsvisie. Het CDA wil volop ruimte bieden voor initiatieven vanuit de samenleving, waarbij de gemeente een “ja, mits”-houding behoort aan te nemen. Het stellen van doelen staat voorop, niet de zekerheid over wat ergens precies wel of niet mag. Alleen daar waar dat echt noodzakelijk is, wordt aan het verlenen van toestemming een vergunning verbonden. Er wordt zoveel mogelijk met algemene regels gewerkt. Waar dat meerwaarde heeft wordt in de regio met andere gemeenten samengewerkt in het kader van de komst van de Omgevingswet en de daaruit voortvloeiende instrumenten